

FRONT LITERAR

REVISTA SCRITORILOR TINERI

Apare lunar

Redactor: V SPIRIDONICĂ

Secretar de redacție: DIMITRIE DANCIU

No. 16 Trib. Brașov.

S U M A R U L :

Octav Șuluțiu: O cetate medievală dela noi

A. Elefterescu: Eglogă

V. Spiridoncă: Obsesie, nuvelă

Alexandru Călinescu: Nocturnă

M. Beniuc: Bucuria morții.

Aurel Marin: Nu-mi amintesc prea bine azi

Virgil Carianopol: Plânsul vulturului

Ion Sofia Manolescu: La casa cu serile în poeme

Ion Șugariu: Tulburarea apelor

George Vaida: Sfârșit

George Meniuc: Unire

Dumitru Cosma: De profundis

Dimitrie Danciu: Urcăm, Călătorie în vis

Vasile Culică: Pentru o plecare romantică

CRONICA LITERARĂ: Mihail Chirnoagă: Schiță de critică. — Al. Piru: Estetica sincerității în poezie.

NOTE: Insemnări ieșene (L.R.) Octav Șuluțiu, Pagini literare, Mihail Chirnoagă, Meșterul Manole, Antologia învățătorilor în literatură, George Vaida, Fata-Morgana, Ștefan Baciuc. (V.S.) Aurel Marin, George Popa, Editura Lanuri, A.S.R.A. Eu și Europa. (Dim. D.)

Redacția și administrația: Str. Dr. Amos Frâncu No. 1. Brașov.

O cetate medievală dela noi: Sighișoara.*)

Nu știu de ce, dar, ca și poetului, mi se pare și mie că romanticul orașel al Sighișoarei e parcă făcut pentru tinerii căsătoriți și luna lor de miere, cu poezia lui și cu parfumul lui istoric, cu înfățișarea de bijuterie arhitectonică a așezării sale, cu liniștea și singurătatea de care te înconjoară. Sighișoara e orașul nemțesc din poezia lui Ion Barbu :

Numisem nuanții noastre un burg
Slăvit cu ape abia de curg
Ca un dulău trântit pe o labă :
Vechiu burg de-amurg în țara șvabă.

Aici țara nu e șvabă : așezarea e săsească. Iar apa pe malul căreia coloniștii aduși prin preajma lui 1150 de regele maghiar Géza II au zidit casele lor și cetatea de pe dealul scund, este Târnava Mare, cu galbene ape. E una dintre cele șapte cetăți întemeiate de sași în Ardeal, de unde și numirea de Siebenbürgen pe care i-o dau acestuia, pornind ca totdeauna, egoiști, dela prezența lor acolo.

Cetate veche, Sighișoara aduce ca aspect și cu Brașovul pe care o tristă neînțelegere a urbanismului și a stilului l-au nimicit în ce privește arta și cu Sibiu în care s'au păstrat mai mult urmele istorice și mai cu pietate. Dar dintre toate în Sighișoara ai să găsești mai bine păstrată mumia istoriei prăfuită prin străzile vechi, petruite și înconjurată de case, care uneori trec de două sute de ani vechime. Case caracteristice, a căror contemplare te umple de melancolie și de tandreță, când le vezi energica propteală pe zidărie ieșită oblic la bază în poziția unui soldat în repaos, cu frontul oval în trapez cu ochiuri mici de fereastră și vopsite în simple și rudimentare culori, verzi, roși, galbene, uneori de un roșu violent, alteori de un leșinat roz. E în aceste case și în orânduirea lor citadină o geometrie interesantă, lipsită de rigiditatea perfectă a geometriei urbanistice moderne, o geometrie capricioasă, în care linia oblică, proscrisă din arhitectura modernă își are locul și rostul ei, dând liniilor de case un farmec deosebit.

Trebue să te urci în cetatea propriu zisă pentru ca să înțelegi și să simți Sighișoara. Nici jos în oraș nu lipsește romantismul și poezia. Dar ele nu sunt decât firimituri din ceea ce a căzut de sus, din hărnicia cu care sunt risipite în burg. Din piața cea mare a Sighișoarei, strănsă într'un cordon de case pitorești, cu grele uși masive de lemn sub bolte încovoiate și cu scări exterioare, te urci pe sub ziduri vechi de întărituri și pe sub turnuri, pe lângă puternice contraforturi, sus pe deal. Pe sub turnul porții, cel mai mare din toate câte au rămas din vechile ziduri și care se pare că a fost totdeauna turnul principal, intri în Cetatea propriu zisă. Turnul mai poartă și numele de Turnul Ceasului, căci are un ceas cu figuri sculptate de sfinți care printr'un mecanism se'nvârtesc într'un balet săptă-

mânal indicând zilele. Aici s'a instalat muzeul istoric al orașului îngrijit de un custode sas, un profesor bătrân, înalt și slab, osos, cu un cap de gravură de Dürer, cu piele de pergament și bucle albe de păr peste care stă sfidând moda o căciulă de catifea din alte secole. Urmând pasul târît și spinarea încovoiată a lui te urci pe scări nesfârșite prin nenumăratele camere ale turnului, unde își trăesc viața morții lucrurile istoriei : cranii și crinolone, oseminte și instrumente agricole, preistorice și moderne, arme, halebarde, puști, tunuri, și săbii, mobile vechi, cărți, tablouri, obiecte casnice, o farmacie unde se află buline pe care bolnavul le putea înghiți de mai multe ori și rămăneau tot întregi sau altele pe care medicii le recomandau drept vindicătoare ale . . . memoriei, instrumente de tortură sau piatra, foarte grea, care se atârna răufăcătorilor de gât pentru a se plimba astfel pe străzile orașului și printre toate aceste obiecte de bric-à-brac o scrisoare prinsă într'o ramă și în care scrisul feminin dar cu semnul energiei cezariene în el, al lui Napoleon Bonaparte te oprește un moment. E o scrisoare a primului consul către generalul trupelor austriace Melas, originar din Sighișoara.

Când ieși din turnul unde te a gătuît moartea și praful respiri peisajul înconjurător pe balconul din vârful turnului.

Jos, imediat în spatele acestuia este una din bisericile săsești din Cetate iar într'un colț o delicioasă casă în stil venețian, cam dărăpănată, dar deloc deplasată între celelalte și pe care fantazia cine știe cărui negustor sau cărturar și o va fi plătit acum aproape patru sute de ani. E poate cea mai frumoasă casă din Sighișoara.

Mai departe, urci pe o colină mai înaltă a dealului, pe o scară cu 178 de trepte, sub un tunel de lemn Sus de tot e încă o biserică, mai veche decât toate celelalte și pe nedrept lăsată în părăsire, ale cărei picturi foarte vechi și naive, de foarte veche școală le-am putut vedea date jos de pe pereți. Alături este cimitirul. Cel mai frumos parc nu valorează cât Cimitirul Sighișoarei în care moartea pare o satisfacție estetică. Așezat pe o pantă a dealului, în trepte, cimitirul are o largă și splendidă vedere asupra orașului și a dealurilor din jur. Primăvara verdeața și florile, iedera și merișorul acoperă toate mormintele, aranjate ca niște odihnitoare paturi naturale și mușchiul mângăe cu verdeața lui grelele plăci și pietre vechi de pe morminte proptite bolnav de câte un mal de pământ. Pe sub pomii care însoțesc mormintele e liniște plăcută și senină invitație la visare. Nimic nu e aici funebru sau macabru. Cimitirul acesta e o răzătoare primăvară a vieții.

Mai încolo e liceul săsesc de o veche origină, dar recent construit în forma de azi prin 1900, unde

*) Conferință rostită la Radio-România la 14 Mai 1938.

a învățat carte și criticul român Ilarie Chendi, de fel dintr'un sat de pe aproape, Dârlos și unce au învățat carte mulți fii de român din patria Târnavelor. Deasupra liceului e turnulețul din care vederea se deschide rotat asupra orașului pe care-l descoperi înconjurat de toate părțile de dealuri înfrunzite și împădurite de o natură biruitoare. Istoria se păstrează în Sighișoara tânără grație naturii din jur care-i conservă frăgezimea. Pe dealuri mai sunt și vii printre alte dealuri cu păduri, căci țara aceasta e patria vinurilor, a celor mai bune vinuri, grase și grele și mai dulcegi, vinuri feminine și mai acrișoare, vinuri cu buchet subtil și din stropul cristalin al cărora sorbi virtuțile tari ale acestui pământ.

Revii în cetate călărind pe calul întraripat al imaginației, îmbrăcat în zale, tu însuși strâns în armură, cu lance cu apărătoare în mână și coiful acoperindu-ți cu ciocul metalic fața, urmat de cavalerii tăi și umplând de ploaia tropăitului de cai atmosfera liniștită. Numai așa poți vedea bine Sighișoara, închipuindu-ți străzile ei vizitate de fantomele îmbrăcate în fier ale cavalerilor, care se opresc la o fierărie să-și ascuță spada, în sunetul ciocanelor pe nicovală și în strigătele de copii și lătrat de câini. Sighișoara a cunoscut o sbuciumată istorie și e de mirare cum au putut rezista oamenii și ieși din șirurile îndelungi de asedii, dela tătării din 1241 până la Basta și apoi la Curuții lui Tököly trecând prin ani de foamete când trebuiau să mănânce câini, pisici, șoareci și rădăcini uscate și prin anii de ciumă care urmau acestora.

Vechi oraș săsesc, trăind ca și celelalte din industrie și comerț, Sighișoara nu s'a putut desvolta ca și celelalte, ca nefiind aproape de graniță, dar s'a dezvoltat în sensul agricol. Centru al câmpiilor și colinelor de prin aceste părți, aici s'au adunat neguțătorii de cereale, proprietarii de vii și mulțumită lor s'a putut constitui și menține și un centru de cultură săsească. Aici se tipărește încă și azi cea mai bună revistă germană din Ardeal, revistă de literatură „Klingsor“. Poate pentru a răspunde cu o puternică replică vechii culturi germane de aici, Miron Neagu a îndrăznit să pună aici bazele unei edituri românești care a și început să lucreze aruncând

până acum pe piață trei cărți și având altele două sub tipar. Figură ciudată și caracteristică românul acesta înalt și voinic, Miron Neagu care e și tipograf și librar și editor e și un cântăreț de doine care știe deosebi modul popular autentic de a cânta o doină, de modul cult în care o cântă cântăreții noștri bucureșteni.

Românii sunt într'o ofensivă de cucerire a acestu oraș în care izbutesc să prospere și ei uneori alături de sași, cu care sunt în număr aproape egal. Fortăreața romanismului din acest oraș e liceul românesc a cărui director e un cărturar și un scriitor Horia Teculescu culegător de folclor, evocatorul într'un volum al acestor regiuni și biograful profesorului Virgil Onițiu. Horia Teculescu e un om activ care a umplut județul de busturi ale românilor celebri născuți aci, bibliotecă ale Astrei, a organizat conferințe și a publicat anuare, pioner al culturii românești într'un ascuns colț de Ardeal.

Și poetul Emil Giurgiucă, unul din talentele deosebite ale Ardealului de azi își plimbă melancolia de pe catedra de limba română a liceului în tipografia și editura lui Miron Neagu, apoi pe dealurile din împrejurimi, pe Dumbravă unde un platou uriaș ar putea adăposti o școală în mijlocul naturii sau ar putea fi transformat într'un parc uriaș, sau la Villa Franca, unde sunt și păduri și vile și locuri de petrecere patriarhală, de chef potolit deasupra orașului cu licoarea gălbuie transparentă a vinului de Târnavă în așteptarea soarelui care scoate limba lui roză la răsărit.

Să rătăcești prin Sighișoara, în fâlfâitul mătăsoș al porumbilor care împestritează cerul tuturor orașelor săsești din Ardeal, prin cetățile din burg, într'o dimineață de Duminecă, atunci când pustiul domnește și numai valurile catifelate ale orgei străbat prin pereții bisericii. Atunci ai impresia că te-ai rătăcit într'un oraș adormit de magia malefică a unui vrăjitor, tăcerea murmură înfioată și pe sub zidurile înalte, scorojite și negre ale vechilor întărituri numai presimțirea umbrelor străbune te atinge în treacăt spunându-ți că vraja nu se va ridica niciodată, niciodată și că în Cetatea aceasta e sortit să doarmă deapururea trecutul.

Octav Șuluțiu.

Eglogă.

Lotca, mirosind a catran proaspăt și pește, aluneca în voia curentului, clătinită malcom de valurile care se agitău la proră, cu susur odihnitor de mătase sfâșiată. Pe sticla afundă a cerului din apă, stelele plesneau ca fructe răscapte, isbite de pliscul de lemn, iar pe mal, pădurea se estompa sub umbrele înopțării curgând din vazduh, cuprinzătoare, făcute, ca o ploaie fină de fumingine și ceață.

Din când în când, bulboane repezi se rostogoleau cu nume de cristal, săltând barca, ori cufundând-o adânc în culcuș răcoros de val; malurile întunecoase, întinzând aripi noi de liliac peste ape, pendulau domol ca ntr'un hamac: sus—jos; jos—sus, sus.

Printre crengile răchitelor, cerul de culoarea opalului dizolvat, care se ghicea rumen la răsărit, învălborat de ridicarea lunii, descria cercuri mari concentrice și lente în jurul lotcii.

Din susul Prutului, depe plajă, răzbăteau glasuri domoale, chemări stinse; prin arbori piruiau pasări speriate cu aripi de cenușe și sbor de fum; printre vrejurile țepoase, cu frunzile aspre ca limba pisicii, se fugăreau iepuri, cu furișare vicleană alunecau vulpi, ai căror ochi, ca niște așchii de chilimbar incandescent, săgetau în salt scurt întunericul.

Un cârd de pasări de baltă trecu deodată: bulgări de spumă pe deasupra apelor; iar pe cer, răzlețite pete de tuș.

Aproape fără voie, Bradea puse mâna pe opăcini, propti călcăile în crivace și încercă să întoarcă barca. Acolo în noapte, pe apele ce înălțau aburi cenușii, ca din cătuie de fontă lucioasă, nu îndrăznea să se mai avânte. Ar fi avut impresia că pângărește un domeniu cedat mitologiei. În fiecare seară obișnuia să întârzie cu barca, adâncindu-se cu voluptate în basmul acesta pe care singur îl crease și în care începea să creadă.

Se aștepta chiar să audă sunete de naiu, să vadă în limpezișul de argint curat al luncii, Sileni bărboși, alergând după Driade svelte ca plămuirile lunii. Colo, sub salcia tolănită ca un dulău, nu cântă oare un Pan îmbătrânit, dar hâtru ca în vremile binecuvântate de odinioară, din fericita Heladă ?

Și de sub leasa frunzișului nu apar zeitățile pădurii, — tineri vânjoși, nimfe grațioase, — stăpânite de o durere mare, — cum muritorilor nu le e dat, — pe frunte cu coroane împletite din mlădițe tinere, și cu nuferi păgâni în păr, intonând ultimul imn, ultima rugă, pentru vara care pleca, cu rugină în plete și cu tristețe în ochi: isvoarele păenjenite de brumă ?

Pe ape era liniște răcoroasă; aerul mirosea a vrej de mure, a iarbă proaspătă și a nămol; cerul căzuse pe umerii dealurilor nălucind sub streășina orizontului. Și, deși era liniște, totuși părea că fiecare val vibrează într'un ritm ciudat care însuflețea frunzișul, pădurea și zeitățile ei.

Deodată lotca se clătină brusc. Bradea, aplecându-se peste margini, văzu că o ființă a apelor înnota îndărătul lui, ținându-se cu o mână de ramă ca să se odihnească. Un cap de fată cu ochi mari, — ochi luminoși ca pietrele prețioase, — și bucle blonde, — un joc de inele de aur vechi, — a fost tot ce putu zări în primele clipe. Apoi neastâmpărul privirilor îi alunecă în umbra bărcii, unde se ghicea trupul minunat, cu sânii mici, reliefați de pânza tricoului umed. Și cum brațul drept era întins afară din valuri, sânul drept, statuar, părea că svăcnește ca o pasăre prinsă, pe când celălalt, ca'ntr'un fel de cuib, se strânsese, cald, aproape de inimă.

— „Mă gonești?“ îi răsă în obraz sclipind dinți mici și albi.

Bradea se cutremură. Să fie oare apariția aceasta o Driadă, o Nereidă răslețită de cortegiu, sau vre-o pământeană ființă gata de hârjoană și dulce ca un fruct de smeură. Și gândul îi galopă spre studenta despre care Leabu povestea la masă . . .

Gâtlejul uscat îl duru deodată, simțind mirosul adâncurilor nămolose și respirația trupului fecioresc.

— „Nu-mi dai voie domnule Bradea?“ Vocea era limpede ca boaba de rouă în zori.

Luna reflecta ascușuri albe în păr. Ii văzu fața: un ten brun, nas fin, sculptural, buze întredeschise în zâmbet de ironie fină.

— „Domnișoară, da, desigur, cum să nu“... șopti Bradea, cu vocca răgușită, neputându-se reculege.

Măinile puternice ale fetii, cu degetele prelungi și albe, se agățară de ramă, săltând trupul mlădios cu cu scânteeri de raze și apă.

— „Lângă dumneata, domnule Bradea!“ — Se ghemui pe bancă, alături de el, ca o pisicuță speriată.

— Eram așa de obosită, — șopti, scuturându-și părul minunat. — „Mi-era teamă că voi fi nevoită să ajung în sat urcând poteca de pe mal, printre urzici și gărdurariță“ Apoi zâmbind: „Când v'am zărit barca desigur că visați. Și... poate v'am speriat!... E așa de minunată noaptea când te afli singur într'o barcă în mijlocul apelor !

Auzi departe orăcăitul profund al broaștelor. Sau simți întunericul înfiorându-se dintr'odată la țipătul neașteptat al unei păsări de noapte . . .

Și totul te urmărește cu persistență halucinantă.“

Apoi tăcu, se sprijini de Bradea, privind malurile cu ochii vii ca o făptură a nopții.

Simțind'o alături, tremurând de oboseală și răcoare, Bradea, tresări; ar fi vrut să-i prindă mijlocul cu brațul stâng și sub încordarea tendoanelor, să-l simtă mlădiindu-se cald; ar fi vrut să-i sărute părul blond ca un miez de vară, blond ca paiul orzului secerat; ar fi vrut să-i poată vorbi mult și blând, s'o mângâe, să-i simtă sub buze catifeaua genelor de căprioară, dar era așa de minunată făptura de lângă el, încât nu îndrăzni să deschidă gura, de teamă să n'o vadă confundându-se în adâncurile de umbră ale râului.

Zâmbi pentru sine-și. Punându-i mâna pe brațul rotund care se odihnea pe opăcină (poate a fost un gest necontrolat, poate că i-a fost teamă ca vocea lui să n'o destrame ca pe orice plămuire a visului și voia să se încredințeze de prezența ei) o întrebă:

— Barișna nu se teme de vicieniile pădurii ? dar fata nu răspunse pentru că începeau să se vadă luminile de pe pontonul de studii „Delfinul“ și să se audă glasuri dinspre sat.

O pală de fum înecăcios le trecu pe deasupra capetelor, umbrindu-i o clipă, întunecând trandafirul roșu din buclele fetii.

Se făcuse târziu. Luna se ridicase sus pâlind stelele, transformând peisagiul într'o banală gravură în lemn; un tablou reliefat just, cu umbre adânci și lumini estompate, fără stridente dar și fără vigoare.

Barca lușca liniștită, hârjându-se de crengile joase ale slăciilor, ocolind prundișul și erau încă departe de plajă, când smulgându-și brațul din mâna lui Bradea, fata se aruncă în apă. Ii văzu trupul mlădios strălucind sub bătaia piezișă a razelor lunii, înaintând prin valuri cu îndemănare de șarpe. Lui Bradea îi veni în față doar spulber de picături reci. Inima i se opri pe loc. Dar se reculese rece și făcând mâinile port-voce strigă: „Hei, barișna, oprește-te . . . mai avem mult până'n sat !

Ar fi vrut să-i spună că dorește s'o mai întâlnească, dar cum, când ea pleca fără să-și spună numele.

— „Barișna, Ondină a apelor limpezi!“ — Nu știa cum s'o strige și faptul acesta îl durea grozav.

S'ar fi aruncat în apă dar trupul fetii înainta prea iute împotriva curentului.

Niciodată nu dorise el atât de intens prezența cuiva ca acum. Și iată că n'are să mai vadă niciodată

ochii minunați ca pietrele prețioase și nici trupul brun, de zeitate păgână, pentru că mâine, în zori, când cerul e încă turbure și de culoarea ardeziei, pontonul de studii „Delfinul“, alb ca o lebădă, va porni mai departe spre alte locuri, iar el la pupă își va plimba ochii, poate înlăcrimați, peste adâncurile tainice ale pădurilor depe maluri și peste o întâmplare ciudată care va dăinui, ca o rană, în amintire.

O auzi din când în când, râzând.

— „Te rog, barișna, oprește-te... Te rog...“

Era atât de trist când ajunse la ponton! Vrând să lege frânghia lotcii de belciugul obișnuit, observă plutind ceva pe apă: trandafirul roșu al fetii. Îl apucă. Îi frigea mâna, îi îngreuna inima și ochii.

Urcă scara în grabă și în cabina lui mică și albă, ca un cearșaf, îl așază într'un pahar cu apă pe care-l puse pe o policioară la căpătâiul patului. Și lumina becului, reflectată de pahar cădea exact pe perna lui: o sărutare mută pentru o amintire care va dăinui.

Din nuvela „Adolescență“.

A. Elefterescu

Obsesie

Nuvelă

(Urmare din numărul trecut.)

Acum nu sunt călător, sunt prizonierul din vagon, obsedatul, omul fără identitate.

Eram preocupat dacă voiu mai avea ocazie să văd chipul fetei, să-i reconstituesc figura Paulei, deși o aveam vie, întreagă în fața ochilor, lângă omul chinuit de lângă mine.

Am băut mult în cele câteva minute cât a staționat trenul; ne-am strecurat prin mulțimea de oameni, agitată, și ne-am întors la vagon ca și cum gândurile ne așteptau acolo, în colțul acela unde stângăcia și curajul zăceau desprinse dintr'o viață comună, dintr'o clipă în care Paula se apăra cu demnitate în fața legilor, în fața unor amănunte culese întâmplător pe când îi surprinsesem lipsa din oraș.

Afară cerul înalt absorbea zarva din gară, pompa mașinei respira greu, un semnal mănios, și ne-am despărțat de o oază...

O! minunate febre. Unde sunt cuvintele de atunci, setea cu care o doream ca după aceea s'o pisez necontentit până scotea poșeta și de acolo îmi oferea o țigară! Unde-s ochii ei cari mă priveau turbure, în timp ce mâinile mele îi mângâiau genunchii, pulpele sidiefate, până sus, până mai sus, până un gest și o privire disperată aluneca peste mâna mea care se răsucea în mătasa rochiei.

... — Știi ce, începu iar pictorul, privesc oamenii și în fiecare descoper o minciună; privesc portretul ei lucrat la Paris, într'un voiaj după primul copil — și fiecare contur al trupului ei gol mă apropie de Paula, cu puteri magice. Pot spune că femeea a dispărut din viața mea. Lângă pânza ei, halucinat, îi spun în fiecare seară ceva, o poveste. Dar strigătul meu n'are ecou...

Pictorul vorbește încet, în șoapte. Eu trec în defilare satanice cortegii, sublimesc caravanele durerii, trăesc fiecare clipă din viața mea, îmi amintesc fiecare colț pe unde am trecut, fiecare întâlnire pe care o gustam împreună, câteva ore.

E bine că mă întorc înapoi, lângă Paula de acum, căci pe cea de atunci o rețin perfect, o am aici, lângă mine, pe când o Paula reconstituită de omul din fața mea nu corespunde realității. Nu știu dacă așa trebuie

să fie acum, cu părul poate încărunțit, tristă, obosită, cu mânuși pe mâini, cu blană, însă imaginea asta nu durează, n'o pot separa de cea vie, aceea cu care am dus menajul urmărit de legi, spionat de oameni, aceea care trezea în mine pe criminal, aceea care iubea ca o apă, curgerea lină prin păduri și văi.

Trup înalt, ochii pânditori sub o frunte ce se desvelea ca o câmpie sub catranul nopții, puritatea sură-sului grațios, sâni ce sângerau emoțiile și corijau decepțiile. Stranii grimase! Popasurile pe străzi furnicând, adulație de om nerod care-și căuta spectrul, care trăia singura lui clipă mare cântând femeia, luptând într'o arenă pe care se încrucișau trăsuri, mașini, fantasmă și reclame din vitrine.

... Niciodată nu mă întreba unde plec, cât o să stau, ori dacă nu mă plictisesc fără ea. Și pictorul își depăna amintirile, viața lui cu Paula și cei doi copii. În fiecare an deschideam expoziții prin orașele mari, unde stam câte o lună două. „Dece să merg și eu, îmi spunea soția mea, îmi place să mă ocup de copii, nu-i așa că eu rămân?“

— Care bărbat ar fi avut curajul să-și lase copii singuri cu mama ori doica și să plece departe, fericit că soția lui îl urmează? Cred că ar fi o nebunie să se întâmple așa ceva, mai ales pentru o adevărată mamă...

— Doamne, Paula rămânea pentru mine, nu pentru copii, și eu care o acuzam că nu-mi face loc în viața ei! Câtă ipocrizie, eroare din partea unui om. Câți dintre noi își pun probleme de conștiință în brațele unei femei? Cel puțin dacă prietenul meu ar înceta ori dacă s'ar sfârși călătoria asta!

Doi ani a ținut prietenia noastră. Atâtea tristeți adunasem în suflet și totuși niciodată n'am bănuț că Paula va dispărea într'o zi și ciipa aceea era atât de aproape!

Venise iarna. În cameră, cald, Paula lângă sobă își încălzea mâinile în timp ce eu îi duceam mașina la garajul din curte. Când intrai își aranja părul, râzând sgomotos îmi spuse că m'am ostenit în zădar deoarece trebuie să plece acasă. Nu ne văzusem de zece zile. Zădarnic am căutat-o prin oraș. Fusesse plecată iar acum

Nocturnă

Sta gol un jilț, și-un om veghea la geam.
 . . . În casa mea atâta 'ntunecare
 Incât simțiam în suflet cum mă doare
 Absentul fericirii ce-așteptam . . .

Tu n'ai venit . . . Luminile s'au stins . . .

Pe drum grăbiți trec oameni la 'nviere
 Cu sufletele pline de tăcere . . .

Inchid în pleoape drumul nins;
 Aș vrea s'aud, să văd, cum calci ușoară
 Pe florile pe care-au plâns,
 Trecând, atâți creștini în astă seară.

1927

Alexandru Călinescu

Bucuria morții

Din bucuria morții să se 'nfrupte
 Mi-i sufletul îndurerat flămând;
 Sătul de viață și sătul de lupte
 Aș vrea să plec de-aici cât mai curând.

Descătușat din plasa conștiinței,
 Ca peștele m'oi scufunda 'n genuni.
 Nu voi privi cu ochii suferinței
 Mai mult această lume de minuni.

Să putrezească palida păstaie
 Ce fu visării mele adăpost;
 Cum alcoolul pierde 'n vâlvătaie
 Să se destrame visu-mi fără rost.

Ajuns din nou în apă și țărână,
 Imprăștiat în sunet și parfum,
 Pierdut să fiu în veșnica fântână,
 Să nu mi se mai dea niciun drum.

M. Beniuc

Nu-mi amintesc prea bine azi.

Nu-mi amintesc prea bine azi.
 Orașu 'n ceață se îngroapă
 Seara coboară ca o apă
 Cu stinse murmure, din brazi.

Am fost cu voi, am fost cu ei
 Și cu prieteni, — cu dușmani,
 În lina trecere de ani,
 Infrânt de ghiara patimei.

Seara coboară ca o apă,
 Cu stinse murmure, din brazi.
 Nu-mi amintesc prea bine azi.
 Orașu 'n ceață se îngroapă.

Aurel Marin

Plânsul vulturului.

Roteam altădată largi cercuri deasupra,
 Im erau dragi înălțimile pure
 Sufletul îmi era tână, nu se 'nfrica
 De zările încețoșate și sure.

Deasupra mărilor pluteam semeț
 Munților le eram drag, le eram sol,
 Năzuia să ajung până la soare,
 Nu cunoșteam vulturul căzut în nămol.

Dar într'o zi am văzut o domniță.
 Și m'am oprit alături de ea,
 Noapte cu noapte, clipă cu clipă,
 Arloa mi se făcea tot mai grea.

Sburam tot mai rar în înălțuri,
 Tot mai puțin și tot mai pe jos,
 Marea nu-mai era atât de albastră,
 Muntele nu mai era atât de frumos

Odată însă domnița mi-a luat avântul
 Și a plecat undeva, peste zări,
 Degeaba mi-am încordat aripile să plec,
 Prea se făcuseră plumburi pentru plecări.

Am strigat am plâns, dar zadarnic
 M'am strâns în mine ca un arici.
 Mi s'au îndoit umerii, aripile mi s'au făcut moi
 Și am rămas pentru totdeauna aici.

Virgil Carianopol

La casa cu serile în poeme.

La casa cu serile în poeme
 Cât de umbrită a rămas grădina,
 Cât de umbrită mi-a rămas inima,
 Și pomii își răresc amar lumina.

Să vezi iarba ce sălbatic a crescut!
 Cișmeaua mereu lăcrămează
 Și toate au rămas ca la 'nceput,
 Și plouă uneori, după amiază.

N'am să-ți pot uita niciodată
 Ochii albaștri ca apele crinului.
 Numai tu ai știut cum urcau
 Lujerii mâinilor, panta chinului.

N'o să ne mai întâlnim cu serile 'n poeme
 Ca doi drumeți ajunși la o fântână.
 Cât de sălcie-i lacrima în gură!
 Tristețea mă strânge de gât, ca o mână.

Ion Sofia Manolescu

Tulburarea apelor

Singuratic, poetul azi în câmp se 'nchină
 Pentru sufletul morților din el. O seară
 Cu liniști moi pe tample palide, de ceară,
 Se lasă peste gândurile mici, străină.

Dar, peste ore, plânsul ierbilor s'aude,
 Cum roade umbra ploilor în măruntaie.
 Unde sunt mâinile albe? O cucuvaie
 Lungi țipete din zarea neagră smulge, crude.

Nu tulburați tristețea palmelor bolnave,
 Ce mângăie tăcerile ca niște clape,
 Rugați-vă încet pentru lumini. Pe-aproape,
 Mormintele cu visele vorbesc: epave.

Ion Țugariu

Sfârșit.

Toate serile mă mint
Visul nu mă crește lin —
Gândul morții îl alin
Când sul florile de-argint
Lângă rouă și venin.

Peste toate câte sunt
Inceru fruntea să mi-o plec;
Și prin clipele ce trec
Sborul sufletului frânt
Înspre ceruri îl petrec

Albă poartă am deschis
— Unde liniștea 'nflori
Peste noapte, peste zi
Și 'n amurg suav, promis
Toate, toate s'or trezi —

Jocul grelelor lumini
Peste căi s'or revărsa —
Și vor merge 'n urma mea
Anii triști, anii senini,
Ca o umbră, ca o stea,

George Valda

Unire.

Potecile bătute de vânt și frunze, aseară,
Au strigat către cerul înstelat și tăcut:
Peste regrete, peste ani a trecut
Neliniștea apelor, crepusculară.

Și umbra de cerbi și nopți sihastre
Și flori ce visează și licurici
Au fugit, în văluri de ceață, pe aici —
De-au rămas oboșite de chemare mâinile noastre.

Toamna e ridicolă pe crengile goale.
Solitudinea, odată cu luna pe deal,
Sue ca fumul în rotogóale.
Pare că moare cineva, de pildă un cal.

Singuri din nou, cu mari nostalgii,
Ne întoarcem la păcatul moștenit.
Întoarcerea asta de mult ne-a unit
Între săpă și copii.

George Meniuc

De profundis.

N'am semne pentru izânzile înalte,
Nici gând fluid către zenit să mă salte,
Porțile încuiate cu chei minuni
Nu le vor mai deschide slabele mâini.

Stau aplecat peste tainele mele
Când în liniști picură spuză de stele,
Din cenușa caldă a somnului meu
Se vor ivi buche să țipe mereu.

Dumitru Cosma

Urcăm.

Urcăm mereu aceeași aspru munți
Prin umbră serilor ce-adorm sub punți,

Cu pașii grei, — netulburați de vreme,
Pe urma prințului cu albe steme.

Străbatem fără semn adânci păduri.
— Ce trist suspină frunza sub condurii..

Nu-i nimenea pe-aproape să ne-alunge
Și cine știe când vom mai ajunge...

Călătorie în vis.

Ne-apropiem de țara cu vagi sonorități
Și-aleile, sub nuferi, piciorul ni-l ascund.
Noi am lăsat în urmă adânci singurătăți.
Luminile din sălcii se scutură pe prund.

Prin albe chiparoase cu somnul în potire,
S'au adunat de-aseară prierii să ne cheme
Și zărie de aur în calmă despletire,
Ne încunună fruntea cu-aprinse diademe.

Ci trecem peste ape în umbriet de heraldzi,
Ne mai știind de nimeni. Cu sufletu 'n viori.
Îți simt tot mai aproape de mine sânii calzi
Și ne-afundăm în ierburi de liniști și palori.

Dimitrie Danclu

Pentru o plecare romantică.

Pentru iubita pe care n'am s'o mai știu
Imprăștiati ochilor ultimele flori de lămâiță
Să nu-i rămână în piept mai târziu
De vremea când nu va mai fi domniță.

Pentru inima ruptă din poiana ei
Pentru soare, ape uitate și frunziș
Toarnă-ți suflete în candelă ulei
Și-ți adună 'n gușă vechi pietriș

Unde pleci și drumul, să nu-i arăți,
Pe hartă n'are să te găsească
Lasă-i sângele 'ntr'o poză și bucăți
Din căldura ta copilărească.

Pentru iubita pe care n'am s'o mai văd
Striviți ochilor fluturii lacrimelor, ca pe o mărgea;
Suflete, răsfiră-te 'n prohod;
Și striviți-o pleoape și pe ea.

Vasile Culică

eram curios ca să-i aud motivele absenței. Mă pregătisem cum să încep cu cearta, dacă e nevoie să mă port tandru ori brutal.

Știa că mă supăr dintr'un lucru de nimic; acum eram în drept să-i cer atât, măcar să fie sinceră.

Noaptea era rece și cum venise mă făcuse atent că nu poate rămâne cu mine deoarece este așteptată acasă. Am zâmbit ironic, doar așteptasem clipa asta de atâta vreme, o doream cu toată furia și nici nu mă gândeam ca să cedez. N'aveam chef să-mi stric buna dispoziție mai înainte de revărsarea prea plinului care mă asuprea ca un venin. Cu o seară mai înainte venise la mine prietenul Toma cu care am umplut golul în care mă aruncase lipsa Paulei. Am chefuit în doi cu acea sterilitate bărbătească, ca și cum eram pe o insulă pustie. Alcoolul nu înlocuise decât luciditatea, controlul faptelor noastre rămase atârnat pe o panoplie goală.

Paula era lângă mine, transparentă, ființa ei mă stăpânea ca și atunci când o căutam prin oraș.

Acum era aproape de mine, îi auzeam respirația, îi țineam capul pe genunchi, divanul ne primise cu toată bucuria, iar setea de carnea ei urca în mine, un nod neașteptat de greu, elanul acela de dragoste cum numai ea îl trezea. Aveam impresia că tăcerea-i înnoadă firele pentru țesut minciuna. Nu, nu acum îmi șoptea cineva din spate, mai întâi trebuie s'o ai, s'o simți caldă și însetată lângă tine, apoi, apoi vei deslănțui furtuna.

Paula mă cuprinse cu brațele-i, în sărutări se ancora, își răscolea patima legănându-și corpul după gesturile mele pline de dragoste. N'am știut că pot să fac teatru. Dar asta era semnul că știu să-i surprind viața, evoluând. De-aceea evita să mă întrebe ce făcusem în lipsă. O stăpânea teama cum de mă înjunghia curiozitatea să ascult minciunile ei, după capriciul unui compromis la care aderam ca un laș.

S'a ridicat în picioare. Mi-a cuprins capul între mâini, apropiindu-l de sânul ei, ținându-mă așa, într'o poziție care-mi amintea de fiul unei bătrâne, luptător de tauri, când își povestea triumful asupra morții. Dece tocmai imaginea asta, dece atât de macabru gândeam lângă Paula? Să fie un semn? Cine îmi era dușmanul invizibil care în șoapte mă îndemna să mă cert cu Paula?

— Nu-i așa că trebuie să plec în seara asta? Incepu într'un târziu? Trebuie!

Tăcerea stăpânea între noi ca o apă într'un lac. Să vorbesc, să tac, să încep cu ale mele, să-i aștern patul? Totul era nelămurit, criza de nervi, realitatea mă biciue, nu pot realiza ceace de cu ziuă mi-am făurit în gând, că o să-i spun în față neîncrederea.

Știam răspunsul ei, ce-ți pasă, doar nu suntem legați! Asta mă exaspera, aveam pe mama și pe sora cu mine și nu eram în stare să-i spun adevărul Paulei, că nu le pot părăsi pentru fericirea noastră. Amânările mele, fără scadență, nu trezeau niciun ecou, numai

zâmbetul acela singular, se referea ca un răspuns pe aproape, ca să mai sper.

Și mai târziu, după ce luarăm masa, ne-am dus lângă sobă. Ea sta într'un fotoliu adânc, privindu-mă cu tristețe.

— Paula, unde ai fost? M'am apropiat luându-i mâinile, spionând fiecare gest, așteptam cu sufletul într'o regiune rece, pustie.

— Ce-ți pasă ție?

Credința că destinul meu se legase de al ei, s'a zdrobotit ca un vas de porcelan, de prima piatră peste care se rostogolise. O cuprinsei în brațe, strângând cu disperare corpul, apăsând pe fiecare sân, smuncindu-i pantofii, desfăcându-i rochia. O doream așa, o brutalizam prima dată, să știe că n'o să mai ascult povestea „ce-ți pasă ție“.

Paula a început să râdă, îi plăcea să o inițiez în tainele ascunse ale mariajului plin de surprize. Până atunci o respectam fiindcă îmi era dragă și necesară ca aerul și apa. Suferisem toate torturile în serile de absență; demența aceea în care mă fugăream singur pe străzi căutând-o exasperat, bolnav de o iubire pe care acum i-o aruncam jos, în noroiul în care josnicia omenească își are locul.

Cu toată nebulina mea nu protesta, însă când o răsturnai alături s'a opus categoric. Nu așa, nu așa, să știi că mă supăr și nu mai viu la tine.

— Tocmai de asta, pentru că ție nu-ți place, eu te vreau, îngânam obosit. flămând, dorind-o cu exasperare mai mult din cauză că ura mea din timpul absenței se revărsa brutal și cinic.

Se agita, chicotea sigură că va reuși să se desprindă, să-mi scape. Cheia dela mașină o pusesem la un loc sigur.

— Numai ciorapii să-i scot, îngâna mereu, emoționată că o surprinsesem pe urcușul unde starea mea sufletească nu mai avea răgaz să aștepte.

— Numai... se mai auzi și n'a mai terminat deoarece obosise. Ii căzuse rochia descoperind umerii-i rotunzi, albi, peste cari buzele mele alunecau, frigeau.

Nu știu cât a ținut lupta, dar la sfârșit Paula lângă mine spuse încet, privindu-mă în ochi.

— E ultima dată, e ultima ta ispravă, să știi.

N'am răspuns căci mi se părea o glumă cuvântul ei rece, steril.

... În starea asta călătoream?

Pictorul vorbea înainte, dar de câteva ore eu nu-l mai ascultam. Și deodată am tresărit.

— După Crăciun m'am întors dela Cernăuți, unde avusesem o expoziție. N'o mai recunoșteam pe soția mea. Era o sălbatică. Am aflat că în lipsă nu îngrijise de copii. Aveam două fetițe pe care le creștea mama.

Și noaptea aceea... Venise obosită acasă. Pictorul făcu un gest scurt, parcă ar fi vrut să se aperse de o vedenie.

— Bineînțeles viața noastră devenise insuportabilă.

Mă apropii cu amintirile de ale pictorului. Tocmai atunci când ne-am despărțit era iarna.

— Paula mă umilise în fața familiei. Surorile ei mi-au cerut s'o supraveghez. Am aflat adevărul dela mama ei. Paula nu fusese niciodată în vizită la surorile ei, în lipsa mea, mai mult, nici atunci cât eu eram acasă. Într'o zi o mașină opri la scară. (Am tresărit! Poate că pictorul știe, poate că acum îmi va desvălui misterul)

Privesc pe fereastră. Trenul aleargă în noapte ca un hoț fugărit pe străzi. Aud ceva și nu pot lămuri distinct, nu pot detașa starea asta de tristețe și curiozitate alături de imaginea Paulei care-i în fața mea. Nu sunt nici atent în fața omului de lângă mine, dar nu reușesc să mai leg firul amintirilor. De aici înainte ascult povestirea lui, ascult tâlhărește și mi-e rușine, mi-e frică de-o primejdie.

... Paula plecase cu mașina care se oprise la poartă. Toată ziua n'am lucrat nimic. Spre seară am urcat în camera copiilor. Mama era acolo, palidă, mă privea neconținut, ca și cum ar fi spionat mișcările mele. Am veghiat amândoi toată noaptea. Nu știu dacă ai fost în războiu, să aștepti atacul din clipă în clipă, dar nu atacul cât moartea, și nu frica de clipa aceea cât mai mult pentru că ți-ai pierdut busola. Nu știu dacă ai așteptat cu voluptate veninoasă fericirea lângă o femeie în zori aceeași mașină opri la scară. Mama mi-a spus că Paula coborî singură. Doar brațul ei s'a retras încet din mașină.

Nu ne-am vorbit nimic. Două ore mai târziu a sunat prelung. Mama veni să-mi spună că Paula e bolnavă

Îmbrăcat cum eram am coborît în atelier. După aceea am plecat cu o comisie dela Ministerul Artelor să studiem câteva tablouri dela Biserica Neagră.

Și a doua zi, în zori, Paula în cele mai bune haine a părăsit casa. Un vecin mi-a spus la prânz că vorbise cu ea tocmai când eșise pe poartă.

— Unde pleci doamnă atât de matinal?

— S'a sfârșit cu mine!

— Vorbești serios D-nă? doar ai copii, ce Dumnezeu! Și-o urmărise până aproape de gară. Acolo s'au întâlnit.

— Vrei să mă oprești? întrebă ea.

— Dar doamnă, e groaznic ceeace vrei să faci.

Copii?

Paula s'a întors, ca să revină a doua zi.

... Ceafa deveni subțire, amintirile defilau iar, în brațele lor mă luară pradă, fără voce, ca și cum valurile mă rostogoleau printre stânci.

* * *

Paula la Sinaia. Petrecusem Crăciunul amândoi. Eu am plecat la București, ea la Brașov. Trei zile după despărțire m'am dus cu inspectorul caselor de joc la Cazinou. Era lume multă, care juca până târziu, noaptea.

Deodată am tresărit. La o masă Paula veselă ponta mereu pe sume mari. Părea nervoasă, desamăgită, semăna cu o mască de ceară, însă fumusețea ei îi da un aer de Tisiphona rănită. În spatele ei un bărbat

înalt, sta aplecat, zâmbind Paulei care la fiecare gest al crupierului își întorcea capul către necunoscut, ca și cum aveau rosturi comune.

Am vrut să-i spun bună seara, dar germeul geloziei mă îndemnă s'o spionez. M'am strecurat printre lume, cerându-i scuze prietenului cu care venisem. Și pânda ținuse mult. Când s'a sfârșit jocul și lumea pleca, m'am retras într'un colț unde luminile au fost stinse.

Paula într'un fotoliu de piele sta singură, obosită, întristată. De partea opusă, bărbatul în alt fotoliu o privea neconținut. Amândoi fumau țigare după țigare. Bărbatul șopti ceva. Paula îl încurajă. Doar atât am auzit: Dinule, nu te superi pe mine? Însă Dinu răspunse vag: să aduc mașina, ca să plecăm? Și în clipa următoare mi-am făcut apariția în fața Paulei. Nici un gest. Am auzit un suspin adânc, acela de început de țipăt, apoi am plecat. Durerile, ca niște burghie, îmi sfredeleau carnea.

În aerul tare al nopții de iarnă, cu paltonul pe mâini am coborît scările în fugă. Pașii Paulei se auzeau distinct, glasul ei mă strigă tare:

— Bebé, nu pleca, viu și eu!

Prea târziu!

Cu rănilor în vânt, cu inima sfâșiată, îmi căutai un refugiu. Acea care-mi era vița, se topise ca un fulg de nea; o mie de ani mi se părea că n'o să-i mai aud vocea, n'o să-i mai port sufletul în sufletul meu.

Noaptea următoare am primit o scrisoare dela ea. Cred că-i noaptea în care pictorul veghiase cu mama Paulei în camera copiilor. În scrisoare pomenea de un cancer. A doua zi niciun semn. A treia zi la fel. Mai târziu, într'o dimineață plină de ger, Paula pleca la gară. E clipa când o întoarse vecinul din cale.

... Și s'a dus iar. Bătrânul pensionar Carol Pitiș mi-a spus că s'a întâlnit cu soția mea lângă poartă. S'au salutat. Bătrânul o văzuse îmbrăcată într'o blană pe care o avea mai bună și o întrebă:

— Încotro doamnă?

— La revedere domnule Pitiș, la revedere domnule Pitiș, atât îi spuse Paula, cu glasul acela care trăda o mare emoție. Parcă ar fi spus: adio iubitul!

Apoi, apoi, s'a oprit lângă linia ferată. Trenul rapid, care sosea dela Cluj la ora 7 dimineața intra în stație. Paula a întins capul, numai capul și s'a sfârșit. Eram la Primărie pentru o comandă de tablouri. Când m'am întors, am găsit în casă numai trupul ei, capul fusese zdrobit de mașina trenului.

Pictorul se opri. În clipa aceea trenul nostru a staționat într'o gară. Am oftat adânc și m'am pomenit în fața unui mormânt iar printre arbori venea feița Paulei, cu piciorul frânt la patinaj, tăiat sprijinită de cârji, muștrându-mă, iar lângă mine, Paula aplecată, în fața unei mese, ponta râzând cu tiranie de prezența mea, un viezure plouat și elegiac. La poarta unui pustiu păzit de vulturi și cutreerat de vânt. Așa cred, iar în clipa următoare m'am pomenit în compartimentul meu, mi-am luat bagajul, fără să-i spun rămas bun fetiței, copilul Paulei, care mergea în Germania pentru operație la picior — ce destin tragic! — și la prima stație m'am coborît în noaptea care nu se mai sfârșea. Trenul s'a pus în mișcare, la geamul vagonului restaurant pictorul mă aștepta să mă interc. Am auzit aburul dela locomotivă țâșnind puternic, apoi scârțâitul vagoanelor și trenul defilă întreg prin fața mea, și un țipăt, — poate țipătul Paulei, poate țipătul morții, însă trenul dispăru în noapte, ca un hoț urmărit pe o stradă îngustă, slab iluminată.

— Paula, Paula, Paula...

V. Spiridoncă.

Cronica literară

Schiță de critică.

O epocă de liniștire caracterizează sfârșitul celei de-a patra decadă literară a secolului nostru, o epocă de revenire la matcă, de reintrare într'un curs nesimțit și lin. Cești 20 de ani dela războiul constituiesc anii celor mai acerbe bătălii literare românești a celei mai variate manifestări scriitoricești, ale unor valori de nețăgăduit, mai numeroși impostori. Căne trăește cu dramatism, cu o participare vie, o epocă literară dela începuturile ei, își poate da seama cu claritate de oscilațiile curentelor literare.

Din această privință se deosebește un scriitor activ și unul pasiv. Chiar când cel activ este mai puțin însemnat prin operele sale, decât unul pasiv, el depășește epoca, intrând în istoria literară, tocmai prin dramatismul amintit, prin participarea pasionată la viața și manifestările artistice ale timpului său. El creiază curente, el amplifică sau modifică ideile, le dramatizează, infuzându-le culoare, viață. El este portdrapelul, căpitanul cu sabia în mână, entuziast și neînfricșat în luptă. Scriitorul activ este întemeietorul de reviste, frecventatorul nelipsit al cenaclurilor, lansatorul de manifeste... Este cea mai iubită personalitate a celor care se ridică și aproape totdeauna, boicota de bătrânii în care se vede nevoit a lovi din pricina nemulțumirii și-a neastâmpărului său. Este cea mai interesantă figură a unei vieți literare. Și, ceiace este demn de remarcat și subliniat, marii scriitori se recrutează în majoritatea cazurilor din mijlocul iubitorilor, pasionaților... Lenea și inactivitatea, lipsa de pasiune, constituiesc cele dintâi semne ale insuficienței...

Deși, excepții, — și încă numeroase — se nasc și într-o parte și în alta. De ce am amintit acestea? Poate ca să justific aderarea mea la epoca dedupărăsboiului; poate pentru a trimite salutul meu tuturor celor care au dramatizat viața noastră literară aproape două decade, dându-i cel mai frumos colorit ce l-a avut vreodată...

Poate pentru că suntem la începutul unei epoci de liniștire, de retragere a apelor și încep regretele!...

Poezia? Vezi bine, ea a rămas nedesmințit, de o vigoare mereu nouă și împospătată. Prin destinul înalt, cu care este hărăzită, poezia cuprinde liniile de forță ale unei epoci literare. Discuțiile, dealtfel și inovațiile, cele mai numeroase s'au dat în juru-i, semnul cel mai sigur al atenției concentrice și generale. Am avut o izbucnire, rămasă unică, cu începere de prin 1924, cu Ion Barbu, ce-a fărât în umbra sa slabi epigoni și palizi versificatori fără substanță. Câteva nume ne vin pe buze dar dece să le deșteptăm, când au intrat, prin ele înșile, în tăcere? A venit, începându-și orbita-i glorioasă încă demult, de prin 1904, marele meteor, poetul gingaș al astrelor pământene, migălosul și iubitorul de filigram, pe numele său Tudor Arghezi. Dacă ar fi numai „Cartea cu jucării“, „Cuvinte potrivite“ și-o parte din „Tablete“ și tot ar trebui să ne prosternăm frunțile în pulberea sa.

Dar... Se va spune mai târziu, în termenii simpli ai istoriei literare școlărești: „După ce-a dominat o epocă întreagă, steaua sa trebui să pălească în fața altui mare poet!“ Școlarii vor murmura anticipativ: Lucian Blaga. Să mă opresc... Condeii mei se umple de slavă... Pe-un rând secund se 'nșiră o lungă dungă de poeți tot mari. Fiecare își are locul său în, pentru

prima oară, marea noastră literatură... V. Voiculescu se saltă din când în când ușor, să treacă în rândul întâi...

Azi putem număra aproape 200 de poeți, din care 10-15 curcescuți, goniți. Restul constituie falanga întirșă a celor știuși mări... O atare eflorescență nu ne poate decât bucura, știut fiind că încetul cu încetul, până la urmă, din mulții chemați vor rămâne pușinii aleși...

În romanul românesc se disting trei clase. Apărute odată cu creșterea culturii noastre și urmându-i pasul în deaproape, cele trei diviziuni cuprind o copilărie, o adolescență și o maturitate „Manoil“ și „Elena“ ale lui Bolintineanu, „Boeri vechi și noi“ și câteva alte încercări fără nici un fel de răsunset sau însemnătate constituiesc schițele, ciornele copilăriei neastâmpărate. Și pe urmă? A! da! Lucida quintologie a lui Duiliu Zamfirescu, care se află la începutul adolescenței romanului nostru. Aici se încadrează Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, moldovenii... Din clasa 4-a de liceu și unele chiar mai de timpuriu, cărțile celor amintiți vor fi cetite fără nici o greutate. Scriitori cu o psihologie deloc complicată, de cele mai multe ori descriptivi, chiar când e vorba de realitatea sufletească. Liviu Rebreanu stă la începutul maturității, cum a stat Duiliu Zamfirescu la cel al adolescenței. Mai este în cei trei amintiți mai sus și-o dăruire adolescență, o multiplicare vanitoasă a propriei opere, reușită în părți, care nu este de cât tot manifestare adolescență. Prin opusul lor, prin cântărirea și drămăluirea operii sale, stă Liviu Rebreanu la baza literaturii mature. Aici se adaugă Cămil Petrescu, H. Papadat Bengescu, scriitorii ai subtilului, ai subțiratecului fum sufletesc. O seamă de tineri îngroașă azi rândurile lor: Dan Petrașincu, Emil Botta, Dan Botta, Lucia Demetrius. Ei ascut senzibilitatea noastră literară, o cizelează și, să fim sinceri, fără pic de orgoliu, o europeanizează...

În critica tânără progresul se 'ntinde în adâncime ca și în profunzime. Am avut în Titu Maiorescu un academician, un om rece, în Dobrogeanu-Cherea o pasiune, în M. Dragomirescu o elaborare critică, un mare profesor a afător eminenti scriitori tineri de azi și-o insuficiență intuiției critice privind câțiva din apropiații săi colaboratori, în E. Lovinescu avem critica amabilă, iar în G. Ibrăileanu un sceptic, un prețios, un muzical...

Azi numărăm zece tineri critici sau cenzori literari. Cu preocupări din cele mai diverse de literatură cultă sau folclor, literatură română sau străină, mai docti și gravi sau numai supli, bătaioși și vehemenți, preocupați intens de producția actuală dar căutând a reface și reliefulurile șterse de timp ale epocii clasice, echipa noastră critică dovedește intensitatea, varietatea și profunzimea literaturii noastre în plin avânt. O frunte este conturată de G. Călinescu exegetul criticii subiective, Șerban Cioculescu atentul și migălosul explorator al documentului sufletesc, Pompiliu Constantinescu fluid și senzibil, Octav Șuluțiu vehement, neînduplecat, deoimparțialitate crudă. Vladimir Streinu cu „Recitind pe clasicii noștri“ și-a însușit creditul. Ceilalți, gardă mai mult sau mai puțin incoruptibilă a literilor române.

Nu de mult a început afirmarea unei noi promoții de scriitori. Mult prea lirică, mult prea entuziastă, ea reprezintă până acum garanția potențelor sale latente, a zăcămintelor nestratificate. Numără în rândul ei câteva talente remarcabile în plină manifestare. Ea prezintă caracterul nema-întâlnit de a fi universal și egal distribuită pe teritoriul românesc: la Oradea, Bra-

șov, Sibiu, Turda, Cluj, Mediaș, Cernăuți. Iași (vai! cât de puțin!), Craiova ca și la București. Cultura românească prin această nouă promoție se descentralizează, capătă caractere noi. Intrucât acest lucru este un bine sau un rău nu ne putem da, practic, deocamdată, seama.

Mihail Chirnoagă.

Estetica sincerității în poezie.

O tendință care se evidențiază tot mai mult în poezia contemporană este încercarea de a scoate poemul din contingent, din relațiile lui fizice și tentativa de a-l reduce la viziunea interioară, pură; desfăcută de materialitate. Poezia n'ar fi decât expresie, muzică și orice conținut național este de prisos, ba chiar păgubitor când poetul îl folosește în creație.

Există un întreg curent, dar abatele Brémond a fost acela care reclama purgăția poeziei de reziduri materiale. Iată ce spune Brémond în cunoscuta sa lucrare „*La poésie pure*“ Paris Grasset 1926: „Impur este subiectul, sau anecdota poemului senzual fiecărei fraze, înșirarea logică a ideilor, progresul povestirii, detaliul descriptiv și emoțiile direct afățate. (pag 22) . . . A în-doctrina, a povesti, a picta, a da fiori, ori a smulge lacrimi, pentru aceasta ajunge cu prisosință proza: care tocmai asta își propune.

Astăzi noi nu mai spunem: într'un poem există picturi vii, gânduri sau sentimente sublimе; noi zicem: este mai întâi și înainte de orice, inefabilul. Orice poem datorește caracterul său propriu poetic prezenței, ra-dierii, acțiunii transformatoare și muzicatoare a unei realități misterioase, pe care o numim poezia pură“.

Cu alte cuvinte Brémond înlătură poezia epică, descriptivă ca și lirica de sentiment neadmițând decât indicibilul, ceace rămâne mereu neexprimat dar totuși întotdeauna prezent printre rânduri.

De fapt pe Brémond nu-l interesa acest principiu decât numai pentru a demonstra teza cu totul eronată că poezia nu este altceva decât extazul religios, rugă-ciunea. Dacă teoria lui Brémond a furnizat norme indispensabile pentru cercetarea poeziei, ea a adus însă și neajunsul că mai toți discipolii săi au exploatat maniera de a scrie fără temă, fără raționament și bine-înțeles fără simțire. Golită de orice cuprins, poezia ar fi trebuit să înfățișeze vidul însuși; dar cum acesta nu se poate reprezenta, campionii purismului au fost siliți să combată în alb, dibuind într'o formă spectrală la poarta necunoscutului. Bergson explică comicul prin suprapunerea mecanicului peste viu, prin rigiditate. Dintr'o asemenea luptă cu obiecte imaginare, trebuia să iasă, cum era de așteptat, un efect ridicul. Din cauza asta poezia bizuită pe o înșirare de vocabule imprecise cari vor să descopere ceace în definitiv, nu se poate spune, este rizibilă, pentru că efortul este gratuit.

Valéry scria undeva că „este cu neputință să spui bine, tot ce e necesar de spus“, iar André Breton găsea „o monstruoasă aberație în afirmarea că limbajul servește celui care vrea să se facă înțeles“. Așa dar, nu se poate pretinde unui poet o claritate excesivă, după cum nu i se poate cere nici să exprime — nu interesează ce — în amănunte.

Vorbirea directă, fără reticențe, are întotdeauna o doză apreciabilă de artificialitate și scriitorul cel mai sincer, psihologicește vorbind, afectează sau diminuează — aproape involuntar, faptele.

S'a constatat de pildă, că Eminescu n'a trăit niciodată elanurile erotice din poeziile sale de dragoste,

decât cerebral dar versurile lui nu lasă cu toate acestea, nici o bănuială asupra realității stărilor sale sufletești.

Unii poeți vor însă să convingă printr'un ton agresiv confesional declarând de exemplu: „*mă doare inima*“, „*sunt nefericit*“, „*iubesc fără aprobare*“, „*mi-e dor de ea*“, „*ador natura*“, etc.

Observați că deși evenimentele la care am apelat se pot petrece cu certitudine, ele nu sunt de loc în stare să ne înlătore îndoilele. Și nu reușesc pentru că sunt numai formule golite de afectivitate, expresii stereotipe, noțiuni generalizate de funcțiuni organice ori spirituale, nu dispoziții în sine.

Acesta e motivul pentru care lamentațiile copioase ale unui poet liric, nu ne interesează de vreme ce nu ne introduc în structura lor intimă, în desfășurarea lor psihică.

Când cineva zice: „*sunt trist*“ nu ne dă decât definiția tristeții de care este cuprins, fără să comunice emoția însăși. A fi sincer înseamnă, prin urmare, să transmiți existența reală a fenomenului simțit sau închipuit. Este indiferent dacă un poet își divulgă cu asiduitate tainele proprii sau utilizează emoții imprumutate: Pe de altă parte, Georges Duhamel mărturi-sește, „*Les poètes et la poésie*. Paris. Mercure de France 1922 pag 47) că: „A practica o artă sinceră, nu va să zică să te îngrijești de exactitate, să exprimi cu rigurozitate ceace ai simțit, cum ai simțit etc. ci în-seamnă să aduci în compoziția operelor, o oarecare cinste care să meargă până la vigoare și chiar până la austeritate, să nu faci considerații exterioare artei, în sfârșit să nu minți față de principiile cari ți le-ai propus.“

Baudelaire care socotea că poezia este o „aspirație umană către frumos, un entuziasm, în totul independent de pasiune — beția inimii — și de adevăr — hrana rațiunii“, („*L'art romantique* Larousse Paris p. 82) nu se sfia să recurgă în versurile sale la insensibilitate, pentru a nu mai oferi nici o suspiciune în ce privește obiectivismul, imparțialitatea:

Je, trône dans l'azur comme un sphinx incompris
J'unis un coeur de neige à la blancheur de eygues
Je hais le mouvement qui déplace les lignes
Et jamais je ne pleure, et jamais je ne ris.

Nu mai în acest sens, sinceritatea în poezie este estetică.

În înțelesurile incriminate de noi este inacceptabilă și poate fi înlăturată fără nici un deficit.

Al. Piru.

NOTE.

■ Ne-au căzut în mână două numere ale revistei din Iași „Insemnări ieșene“. Cel de pe luna Octombrie avea o cronică literară bună și câteva poezii. Restul numărului nu făcea cinste nici celei mai slabe publicații de provincie retrogradă. Niște nume total ne-

cunoscute și pretențioase umpleau cele peste 200 de pagini (200 pagini proaste aproape toate!) Numărul depe Noembrie aduce o surpriză înviorătoare: trei scriitori tineri, întâlniți în revistele noastre tinerești foarte des, își dau colaborarea la rahitica și debila publicație: Șt. Baci, Mih. Chirnoagă și Ion Sofia Manolescu. Ce păcat de ei! Alături de vreo 12 articole de istorie, economie și altele fără nici o valabilitate, într-o publicație cât „Fundațiile Regale“, lipsită de cronica literară (!?) și de recenzii, degeaba au adus aerul curat al spiritualității noi. Ba mai mult: undeva, în corpul revistei se anunță pentru toamna asta literară trei cărți de Otilia Cazimir, Mih. Sadoveanu și George Lesnea. În toamna asta literară apar numai trei cărți și-acelea scrise de ieșeni!!! Ptiu, „Revistă de literatură!“ (L. R.)

■ **Di. Octav Șuluțiu** va scoate în „Biblioteca pentru toți“ o carte intitulată „Eroi transilvani“ care va cuprinde câteva figuri din galeria marilor luptători naționaliști ardeleni, ce fusese anunțată la editura „Vremea“.

■ **Pagini literare** dela Turda e o revistă serioasă și plină de colaborări frumoase. Ultimul număr apărut închină un studiu critic poeziei d. Teodor Murășanu, cântărețul luminii. Remarcăm poeziile d. M. Beniuc și Aurel Marin. După dispariția atâtor reviste, în Ardeal, „Pagini literare“ umple un gol.

■ **Di. Mihail Chirnoagă** a terminat o carte denuvela „Umbrele iubirii“ și romanul „Logodna“ din care a publicat un fragment în revista „Însemnări ieșene“. Am remarcat scrisul acestui scriitor talentat, poposit în lașul îmbătrânit, ca un suvoiu plin de putere, care însemna dela debut un drum bine ales. Pe lângă activitatea d-sale de editor al poeziei, d. Mihail Chirnoagă mai pregătește un volum de „schite de critică“ Publicăm un fragment în acest număr de revistă, din care se desprinde observația atentă și migăloasă cu care un critic de formație nouă, se apropie de cercetarea fenomenului cultural.

■ **Meșterul Manole**, d. Vintilă Horia anunță că apariția revistei se amână pentru Ianuarie 1939. Această publicație vrea să imprime literaturii noastre tot ce are mai ales generația tânără care încă nu și-a spus cuvântul. Ultimii zece ani a fost epoca cea mai fertilă și cea mai creatoare scrisului românesc. Atunci s'au încrucișat spadele, atunci s'au ridicat pe culmile disperării tineri cari astăzi mănuesc condee peste pagini pline de frumusețe și ne-au dat opere durabile. Nu-i locul să le însemnăm aici numele. Întrebarea: fi-va oare această nouă generație la nivelul celei precedente? Un Giovanni Papini, un Eliade, plin de energie și gata în orice moment pentru jertfă.

Să așteptăm, să vedem.

■ **Antologia învățătorilor în literatură**, cartea d. B. Iordan înregistrează un frumos succes de public și critică. Fecundul romancier, B. Iordan a întocmit o carte prețioasă, un magazin de nume și figuri alese din tagma învățătorilor, cari au dat literaturii noastre opere de-o importanță capitală. Iar generația tânără se arată bine pregătită, poeți și prozatori de ta-

lent, în plină formație, așteaptă cu încredere rodul creației lor.

■ **Poetul George Vaida** anunță apariția romanului „Frământări“ pentru toamna anului 1939, iar pentru primăvară are terminat un volum de poeme intitulat „Lumina umbrei tale.“ Scrisul acestui liric valoros este așteptat de iubitorii versului plin de sevă care ne-a obișnuit după atâtea piese alese publicate în diferite reviste.

■ **„Fata Morgana“** se numește cartea poetului George Petcu, apărută recent în editura librăriei Pavel Suru, Buc. care ne desvăluie un poet de-o sensibilitate remarcabilă. George Petcu înțelege poezia și-i respectă culmile; știe să îmbrace în imagini nespuse de frumoase câteva bucăți din această carte. Spațiul nu ne permite să reproducem alesele însușiri ale unui talent care a progresat mult.

■ **Ștefan Baci** va fi tipărit în editura „Fundațiilor Regale“ cu un volum de versuri, *Căutătorul de comori* și în acelaș timp — într-o editură din provincie — cu o carte de proză *Din viața unui pierdevară* traduce din trinitatea, Vintilă Horia, Ovid Caledoni, Ștefan Baci, totdeauna plini de avânt, mânuind condee alese și pregătind viitorului surprize. V.S.

■ **Di. Aurel Marin** are gata, în manuscris, un bogat volum de versuri pe care l-a intitulat: „Însemnări despre lume, prietenie și moarte“. Sunt 50 de poeme care continuă vechea preocupare a poetului: dragostea de munți și de păduri. Cartea va apare în primăvara lui 1939.

■ **Di. George Popa** autorul volumului de poeme: „Plecarea spre legendă“ premiat de S.S.R. și-a reluat activitatea literară la revista „Lanuri“ alături de inimosul ei conducător Mihail Axente.

■ **Printre cărțile** apărute în cursul acestui an la editura „Lanuri“ din Mediaș, este volumul de poeme: „Vibrări“ a poetului I. O. Suceveanu. Cartea aceasta constituie o frumoasă și prețioasă realizare lirică a d-lui I. O. Suceveanu, care alături de ceilalți scriitori editați de „Lanuri“ e o cheazășie pentru bunele intenții ale tinerei edituri ardelenice. Spre edificarea cititorilor vom reveni.

■ **A.S.R.A.** În dorința de a se cimenta legăturile dintre scriitorii din Ardeal, a luat ființă, de câțiva ani, *Asociația Scriitorilor Români din Ardeal* cu sediul în Cluj. Conducerea acestei asociații a intrat în mâinile d. *Victor Papilian*, meșter bun în ale scrisului, dar nu putem să spunem la fel și în al interesului față de asociație, față de scriitorii din cuprinsul Ardealului. Activitatea asociației — după câte știm, se rezumă la câteva șezători ținute în câteva centre culturale, cari au adus uneori nemulțumire în rândul scriitorilor tineri.

■ **„Eu și Europa“** revista de elan tinerească a apărut multă vreme la Deva, grupând în jurul ei un număr însemnat de scriitori ardeleni, va reapare în cursul lunii Decembrie la Vulcan-Hunedoara sub conducerea lui Niculae Russu și cu distinse colaborări.

(Dim. D.)

Grupul revistei scriitorilor tineri: Nicolae Albu, Ștefan Baci, Ovid Caledoni, Traian Chelariu, Mihail Chirnoagă, Ortansa Ciudin, Dimitrie Danciu, Vintilă Horia, Liuben Dumitru, Ion Sofia Manolescu, Victor Măgură, Petre Pascu, V. Spiridonică, Ion Ștefan, George Vaida, E. Ar. Zaharia.

Redactori: Muntenia: Ștefan Baci, Moldova: Victor Măgură, Dobrogea: Liuben Dumitru, Bucovina: E. Ar. Zaharia, Banat: Petre Pascu.